

JELLE SIMONS

LINIECROSSERS

Frontkoeriers van het verzet

De geschiedenis van de Biesbosch-crosslines
in de Tweede Wereldoorlog

Jelle Simons

LINIECROSSERS

Frontkoeriers van het verzet

Uitgeverij Omniboek

Uitgeverij Omniboek
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht
www.omniboek.nl

Copyright © 2021 Stichting Linie-crossers Sliedrecht

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met de Stichting Linie-crossers Sliedrecht.

Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Vormgeving binnenwerk Studio Mol
Omslagbeeld Stichting Linie-crossers Sliedrecht
Lithografie BFC Graphics, Bert van der Horst
ISBN 9789401917742
ISBN e-book 9789401917759
NUR 689

Alle rechten voorbehouden. *All rights reserved.*

Uitgeverij Omniboek vindt het belangrijk om op verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikge-
maakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging
heeft geleid.

Blijf op de hoogte van onze nieuwe boeken en schrijf u in voor de nieuwsbrief:
www.omniboek.nl/nieuwsbrief.

Inhoud

Inleiding	7
1. De heilige oorlog van Henk de Jonge	15
2. Hollands Glorie	31
3. Albrecht meldt zich	47
4. Alle wegen leiden naar Hank	55
5. Het baggerdorp	71
6. De verbinding	91
7. De onderduikers	111
8. De partizanen	131
9. De Liniecrossers	149
10. Mission Creep	167
11. Crossmasters	183
12. Hackett	207
13. Dankbaar werk	223
14. Wolvenplein	237
15. <i>Aktennotiz</i>	247
16. De laatste tocht	265
Noten	281
Literatuur	293
Afkortingen	300
Personenregister	301
Illustratieverantwoording	303
Bijlage	304

1. De heilige oorlog van Henk de Jonge

Psychiater Johan de Booij had niet veel tijd nodig om een diagnose te stellen. De jongeman die tegenover hem zat, was duidelijk niet in orde. Zijn rotsvaste geloof in het woord van God was uiteraard geen probleem. De Valeriuskliniek, ooit opgericht op initiatief van de Vereniging Christelijke Verzorging van Krankzinnigen en Zenuwlijders, was immers een instelling van christelijke snit. En voor zijn plannen om een opstand tegen het Duitse gezag te ontketenen, hoe vergezocht ze ook klonken, was ook wel wat te zeggen. De psychiater koesterde weinig sympathie voor het regime dat zijn land al bijna twee jaar onder de knoet hield. Dat was waarschijnlijk ook de reden waarom de jongeman juist naar hem was doorverwezen. Toen de kerel met droge ogen beweerde dat God een engel naar Mokum had gestuurd om hem op te dragen de wapens tegen de nazi's op te nemen, was het voor De Booij wel duidelijk dat er steekje los was bij de goede man. In vreedestijd waren dit soort waanideeën al zorgelijk, maar in oorlogstijd konden dergelijke praatjes je voor een vuurpeloton doen belanden. De Sicherheitsdienst had tenslotte ogen en oren in heel Amsterdam. De psychiater vroeg nog even door, maar de man hield voet bij stuk: een engel had hem opgedragen een leger op de been te brengen en Hoek van Holland te bevrijden, hij ging dagelijks met het Opperwezen in conclaaf om de details van dit plan verder uit te

werken. Er zat niks anders op dan deze student maar eventjes tegen zichzelf in bescherming te nemen. Gedwongen welteverstaan, want de man beweerde bij hoog en bij laag dat hij volledig bij zijn verstand was. Maar goed, de Valeriuskliniek zat vol met mensen die naar eigen zeggen prima in orde waren, en de psychiater wist wel beter.

Een halve eeuw later sprak Henk de Jonge nog steeds geregeld met God. En hij was ook nog steeds woedend dat psychiater De Booij hem op 1 april 1942 tien weken in de Valeriuskliniek had opgesloten. Dat valt te lezen in zijn autobiografie *Levenstriomf*, die hij in 1989 op papier zette. Het boek is een doorlopend eerbetoon aan de Schepper. Maar lees je tussen psalmen en Bijbelspreuken door, dan word je getraakteerd op een kijkje in de ziel van een opmerkelijke man. Het is een beeld dat wordt beaamd door velen die hem persoonlijk kenden. Henk de Jonge, zo stellen zij, was een heel bijzonder mens.

De in 1916 geboren Hendrik Geert de Jonge groeide op in een klein dorpje aan de oostrand van de Veluwe, in de Biblebelt, zoals we dit gebied tegenwoordig noemen. Het woord van God was dan ook duidelijk hoorbaar in huize De Jonge, zij het toen nog in figuurlijke zin. Zijn middelbareschooltijd bracht hij door op het Christelijk Lyceum in Zwolle. Na het behalen van zijn diploma zat een universitaire studie er niet in. Dat konden zijn ouders niet betalen. Het uniform dan maar. Zijn diensttijd vervulde hij op de School Reserve Officieren Bereden Artillerie (SROBA) in Ede. Het militaire leven kon hem wel bekoren, waarop hij besloot zich in te schrijven voor de Koninklijke Militaire Academie in Breda (KMA). Hij haalde het toelatingsexamen en begon in 1936 aan zijn opleiding tot beroepsofficier bij de artillerie. Het studeren, 'klossen' zoals dat op de Academie heette, ging hem goed af, maar echt gelukkig was hij niet. Er knaagde iets aan hem. De cadet ging gebukt onder een groeiend gevoel van onbehagen, waar hij maar moeilijk de vinger op kon leggen.

In 1937 kreeg de toen 21-jarige officier in opleiding duidelijkheid. Het was een novemberavond toen het gebeurde. De Jonge zat in een studiezaal. Buiten stormde het en vanbinnen ook. Zijn innerlijke onrust leek een kookpunt te bereiken. Hij stond op en rende naar buiten

om een luchtje te scheppen. Daar, op de voorplaats van een legerkazerne in Breda, werd hij in de stromende regen overvallen door een overweldigende sensatie die zijn leven een ingrijpende wending zou geven: 'Mijn héle bestaan werd blijvend beïnvloed. God maakte door Zijn Geest mij duidelijk dat Hij voor ons allen het plan voor ons leven vastgelegd had. En dat Hij wenste dat ik in diepe afhankelijkheid Hem zou vragen: "Toon mij Uw plan, Uw wil voor mij" in elke situatie, waarin kleinere of grotere keuzen gedaan, beslissingen genomen moesten worden.'¹

Vanaf het moment dat God Zich op de voorplaats van een kazerne in Breda aan hem openbaarde, wist de cadet dat de weg die hij in zijn leven zou bewandelen, al tot in de puntjes was uitgestippeld. Welke afslagen hij wel of niet moest nemen, wist hij niet, maar daar kon de Heer hem bij helpen.

God wees hem naar de liefde van zijn leven, Ina, een verpleegster in een ziekenhuis in Rotterdam. God was bij hem toen hij, als officier van het regiment Kustartillerie in Hoek van Holland, in de vroege ochtend van 10 mei 1940 wakker schrok van het Nederlandse luchtdoelgeschut dat het vuur op overvliegende Duitse vliegtuigen opende. En toen hij na zijn demobilisatie moest beslissen wat te doen met zijn leven, vroeg hij God om hulp. Die hulp kreeg hij in de vorm van een bindend studieadvies. De Heer droeg hem op rechten te gaan studeren aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Dat hij als veteraan geen collegegeld hoefde te betalen, was natuurlijk ook mooi meegenomen, maar dat terzijde.

In Amsterdam beleefde De Jonge zijn eerste oorlogsjaar. In de hoofdstad kwam het openbare leven na de meidagen vrij snel weer op gang, net als in de rest van Nederland. Het overgrote deel van de Nederlanders was weliswaar niet van plan om actief met de bezetter te collaboreren, maar schikte zich desalniettemin zo goed en zo kwaad als het ging in de nieuwe situatie. Ook De Jonge leek zich aanvankelijk neer te leggen bij de status quo. Dat wilde overigens niet zeggen dat hij ook maar enige sympathie koesterde voor de nieuwe machthebbers. Integendeel, De Jonge had een pesthekel aan het natio-

naalsocialisme, dat hij beschouwde als een 'modern heidendom'. Dit beeld werd nog eens bevestigd toen hij met een aantal studiegenoten de nazipropagandafilm *Ich klage an* bezocht. In de film werd euthanasie als een humane en soms noodzakelijke ingreep gepresenteerd. En daar moest je bij De Jonge niet mee aankomen. Hij liep woedend de bioscoop uit.²

Zijn haat jegens het nationaalsocialisme zette zich in 1940 niet om in daden. De oud-officier was dan ook niet betrokken bij de clubjes burgers en gedemobiliseerde militairen die zich in het eerste oorlogsjaar voorzichtig verenigden in verzetsverbanden. Veel van deze verzetsgroepen veronderstelden dat de Nederlandse regering in ballingschap en de Britse bondgenoten wel interesse hadden in hetgeen de bezetter in Nederland uitspookte. Spionage werd dan ook een belangrijke tak van sport voor veel verzetsgroepen van het eerste uur. Maar het heimelijk vergaren van militaire inlichtingen was nu niet iets waar de gemiddelde Nederlander kaas van had gegeten, aldus een lid van een van de eerste inlichtingengroepen die in Nederland actief waren: 'De medewerkers misten de voor spionagewerk zo nodige ervaring; bovendien moesten zij zich begeven op een terrein dat veelal niet met hun werkring te maken had. Het was veelal geen gemakkelijke taak, zich toegang te verschaffen tot de plaats waar de gegevens moesten worden verzameld. Daarbij komt dat men er aanvankelijk niet van op de hoogte was, welke gegevens voor Engeland de meeste waarde hadden en wat er al of niet bekend was langs andere wegen. Uit Engeland had men in die tijd geen aanwijzingen.'³

Dat er geen aanwijzingen uit Engeland kwamen, was niet meer dan logisch. De Nederlandse regering, die op 13 mei 1940 halsoverkop naar de Britse Eilanden was gevlucht, had vrijwel geen voorbereidingen voor een langdurige bezetting getroffen. Een netwerk van geheim agenten, die de uitgeweken bewindsleden op de hoogte konden houden van de situatie in Nederland, was er evenmin. Het verbroken contact met het vaderland was een groot probleem. Want wat stelde die Nederlandse regering in Londen nu eigenlijk voor? Goed, er was een staatshoofd, met een ministerraad als meelijwekkend gezicht.

DE GESCHIEDENIS VAN DE BIESBOSCH-CROSSLINES IN DE TWEDE WERELDOORLOG

Tijdens de laatste zes maanden van de Tweede Wereldoorlog sloegen de liniecrossers van Groep Albrecht een brug tussen het reeds bevrijde deel van Nederland en het Derde Rijk. Dit deden zij door hun kennis van de waterwegen in en rond de Biesbosch in stelling te brengen om de frontlijn ten minste 374 keer te doorkruisen.

Wie waren deze mannen die in kano's en roeiboten keer op keer hun levens in de waagschaal stelden om de belangrijkste verbindingslijnen tussen bezet en bevrijd Nederland te onderhouden? Wat was hun achtergrond? Hoe zijn de crosslines precies ontstaan? En wat kunnen we zeggen over Groep Albrecht, de landelijke spionage-organisatie die de Biesbosch en daaromheen liggende dorpen als Sliedrecht, Hank, Werkendam, Drimmelen en Lage Zwaluwe veranderde in doorgeefluiken tussen vrijheid en onderdrukking?

Jelle Simons doorzocht archieven in binnen- en buitenland, sprak met betrokkenen en nabestaanden en kreeg inzage in het persoonlijk archief van het voormalige hoofd van de Nederlandse inlichtingendienst, Jan Marginus Somer. Aan de hand van zijn bevindingen reconstrueerde hij de totstandkoming en activiteiten van een van de opmerkelijkste verzetsgroepen uit de Tweede Wereldoorlog.

Uitgeverij Omniboek

NUR 689

www.omniboek.nl

ISBN 97801917742

9 789401 917742